

Invandrade och svenska familjer i socialtjänsten

Gudrun Elvhage

Anne Hermodsson

I undersökningen ingår 120 familjer som har kontakt med socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Socialsekreterarna bedömde familjernas problem utifrån ett antal givna alternativ. I artikeln fokuseras skillnader mellan svenska och invandrade familjer. De svenska familjerna är mer problemtygda än de invandrade. Invandrarfamiljerna har främst en bekymmersam ekonomisk situation med hög arbetslöshet. Problem som missbruk, vuxenmisshandel, kriminalitet finns i störst utsträckning hos svenska samboende familjer och i liten utsträckning hos de invandrade. Trots att arbetslöshet är en viktig orsak till psykiska problem har de invandrade familjerna inte större andel sådana problem jämfört med de svenska familjerna.

Gudrun Elvhage och Anne Hermodsson är sociologer och arbetar som forskningsassistenter i projektet "Barnfamiljerna och samhällets service".

MÅL OCH RIKTLINJER

Riksdagen fastställde riktlinjer för invandrarpolitiken 1975. Tre mål är övergripande, jämlikhetsmålet, valfrihetsmålet och samverkansmålet. Invandrarna skall få samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter som befolkningen i övrigt. De ska själva välja i vilken grad de vill behålla och utveckla sin ursprungliga kulturella och språkliga identitet. Samverkan innebär ömsesidig tolerans och förståelse mellan invandrare och övrig befolkning (15).

Uppsala kommuns mål, utifrån riksdagens övergripande mål, är att utländska medborgare som stadigvarande bor i Uppsala ska kunna växa in i det svenska samhället. Invandrarna ska ges möjligheter

att delta i samhällslivet och ges möjligheter att behålla hemlandets språk och kultur. Kulturutbyte mellan svenskar och invandrare skall främjas.

Målen har resulterat i kommunens riktlinjer (24) som innebär att invandrare och svenskar ska få likvärdig service och information från styrelser, nämnder och förvaltningar. Kommunen ska medverka till att sprida kunskaper om invandringens orsaker och villkor i attitydpåverkande syfte. Kommunen ska verka för kulturutbyte mellan invandrare och svenskar.

I Uppsala kommuns kommunprogram (23) understryks att den svåraste utmaningen för invandrarpolitiken ligger i att klara målkonflikten anpassning-bevarande av den egna kulturen, dvs att invandrarna måste följa svenskarnas spelregler och svenskarna acceptera invandrarnas värderingar och livsstil.

MIGRATIONSPROCESSEN

Det finns en omfattande litteratur och forskning som tar upp teorier kring migrationsprocessen. I denna artikel kommer kort några centrala begrepp att beröras om denna process som är komplicerad och har avgörande betydelse för familjens framtid. Migrationsprocessen består av flera olika steg. Sluzki (18) använder fem steg för att analysera processens inverkan på familjen. Dessa steg är 1.) Förberedelsen. 2.) Handlingen (dvs själva flyttningen)

Invandrarna skall få samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter som befolkningen i övrigt.

.....
För att inte isoleras måste familjen välja regler och värderingar som ibland står i motsatsställning till de egna kulturella värderingarna.
.....

3.) Period av överkompensation 4.) Period av nedvärdering 5.) Överföring till andra generationen. Varje steg i migrationsprocessen åstadkommer förändringar i familjens rollmönster och regler om roller. Varje steg kräver olika typer av strategier och ger resultat i form av konflikter och symtom. Kärnfamiljen har betydelse för sammanhållning och identitet.

Av avgörande betydelse för hur invandraren skall hantera sin situation i det nya landet är bla invandrerens egna resurser (ex utbildning, språkkunskaper), det nya samhällets attityder och mottagande samt de positioner som erbjuds invandraren i samhället. Ett viktigt begrepp är ackulturation d v s hur invandraren i en process medvetet eller omedvetet väljer livsstil i det nya landet. För att inte isoleras måste familjen välja regler och värderingar som ibland står i motsatsställning till de egna kulturella värderingarna.

När det gäller överföring till andra generationen har forskare (19) undersökt finsk och svensk barnuppfostran. Invandrarbarnen uppfostras till en ny generation arbetskraft, som är lågutbildad och där arbetsinsatsen är det som ger individen värde. Detta är något som kan påverka personlighetsdanningen.

INVANDRARE I SVERIGE

Sveriges befolkning består av 4.7 procent utländska medborgare och ungefär lika många är födda utomlands men är svenska medborgare. Andelen utländska medborgare är något högre i Uppsala län, 5.3 procent 1986 (22). I Uppsala kommun fanns 1986 6.1 procent utländska medborgare, enligt kommunens statistik.

Invandrare är yngre än svenskar. En större andel, speciellt under 24 år, är gifta. Utländska kvinnor föder fler barn än svenska, i genomsnitt 2.1, mot 1.6 (21).

Arbetslösheten är dubbelt så hög bland utländska medborgare som bland svenskar. Arbetslösheten

varierar i olika invandrargrupper. Invandrarna arbetar i större utsträckning inom tillverkningsarbete och servicearbete än svenskar och fler har skiftarbete. Arbetsmiljön är oftare sämre än svenskarnas. Utländska medborgare har genomsnittligt lägre inkomster än svenskar och naturaliserade invandrare (21).

Svenskar och utländska medborgare träffar vänner och grannar i ungefär lika stor utsträckning. Svenskar träffar nära anhöriga oftare än utländska medborgare. Manliga utländska medborgare träffar arbetskamrater oftare än vad svenskar gör (21).

Några studier gäller hälsoläge, både psykiskt och fysiskt. Den psykiska hälsan hotas starkt vid arbetslöshet, vilket inte är bundet till nationalitet eller kultur (Rostila m.fl. ref i 19) En dryg fjärdedel av patienterna på en psykiatrisk invandarmottagning ansåg att de huvudsakliga problemen fanns i familjen, äktenskapsproblem eller svårigheter i relation till barn (19). Det var främst kvinnor som sökte hjälp för dessa problem. Finländska invandrare har konstaterats ha sämre hälsa, även psykisk hälsa, jämfört med svenskar, enligt levnadsnivåundersökningar i Sverige 1968 och 1974 (19).

Invandrarfamiljerna i "Barnfamiljerna och samhällets service"

I olika delstudier har visats att invandrarfamiljers situation i vissa avseenden skiljer sig från svenska familjers. Invandrade familjer hade i större utsträckning än svenska familjer brister i sitt nätverk, trivdes mindre bra i sina bostadsområden, ville ha mer offentlig service och fler mötesplatser för människor. Invandrarfamiljerna ville i lika stor utsträckning som svenska familjer, "ställa upp" för andra familjer (4, 10).

Invandrarfamiljernas vårdkonsumtion inom barnhälsovård, skolhälsovård samt dessa verksamheters

.....
Problem som barnhälsovårdens psykolog mötte bland invandrade familjer var i hög grad relaterade till vuxenproblem ex familjeblem.
.....

specialistfunktioner var större än bland svenska familjer (6, 11, 16, 17). Invandrarfamiljerna uppskattade medicinsk vård och ville även ha fler läkare (10). Problem som barnhälsovårdens psykolog mötte bland invandrade familjer var i hög grad relaterade till vuxenproblem tex familjeproblem (11). Inom mödra- och barnhälsovården kände sjuksköterskorna osäkerhet inför arbetet med invandrarfamiljer (8).

Invandrarfamiljernas ekonomi var mer bekymmersam än svenska familjers. I betydligt större utsträckning fick invandrade familjer ekonomiskt bistånd från socialtjänsten, ofta pga arbetslöshet och studier (9). Socialsekreterarna ansåg att verksamheten ej lyckas särskilt väl vad gäller problem kring invandrabarn (opublicerat mtrl). Socialsekreterarna ansåg att bla uppsökande verksamhet/uppläsningsverksamhet var en viktig, men svag sida i arbetet (12).

I vissa undersökningar kan skillnaderna vara större vid jämförelse mellan socialgrupper och även mellan kön på barnen. Det innebär att invandrarskapet inte är den faktor som har största förklaringsvärdet.

Invandrare i andra undersökningar om socialtjänsten

I Malmö (5) och Göteborg (1) studerades invandrade och svenska barnfamiljers förekomst i socialregistret. Antalet studerade nationaliteter inklusive svenskar var 17 i Göteborg och 7 i Malmö. Socialtjänstprojektet (14) studerade klienter i kontakt med socialtjänsten under en viss period och där redovisas bl.a. några skillnader mellan invandrare och svenskar. Undersökningarna har haft olika utgångspunkter och gäller olika populationer.

Totalt sett förekommer invandrarfamiljer oftare inom socialtjänsten än svenska familjer (5), även om frekvensen varierar i olika nationalitetsgrupper.

Invandrarfamiljer hade större andel socialbidrag, jämfört med svenska familjer (1,5). Invandrarfamiljerna var underrepresenterade vad gäller missbruksproblem och nykterhetsvård (1, 14). Undantaget var familjer från Finland och Norge (1).

I Malmö (5) hade invandrarfamiljerna totalt sett, oavsett socioekonomiska faktorer och bakgrunds-

.....
Invandrarfamiljerna var underrepresenterade vad gäller missbruksproblem och nykterhetsvård.

faktorer som ålder, kön etc högre frekvens barnavårdsåtgärder. För "tyngre" barnavårdsåtgärder ex tvångsvård, institutionsvård fanns i Malmö (5) inga skillnader mellan svenska och invandrade familjer. I Socialtjänstprojektet (14) däremot, var invandrabarn överrepresenterade bland barn omhändertagna enligt LVU (Lag om vård av unga).

Barn till ensamstående invandrarföräldrar förekom oftare i socialtjänsten än övriga gruppers barn (1,5). Hade föräldrarna dessutom arbetarbakgrund befann sig barnen i en risksituation (1). De ensamstående föräldrarna kom främst från Finland, övriga nordiska länder (1,5) men fanns även bland latin-amerikanska och polska invandrare (1). Ensamman invandrade mödrar hade hög frekvens socialbidrag. Det fanns ett tydligt samband mellan ekonomisk hjälp och barnavårdsåtgärder. Familjer registrerade för barnavård var i stor utsträckning arbetslösa oavsett nationalitet. Bland invandrabarn var sociala problem komplexa och djupgående. Problemen var också mer svårbehandlade än problem som drabbar svenska barn (5).

UPPSALAPROJEKTETS STUDIE OM INVANDRADE OCH SVENSKA FAMILJER I SOCIALTJÄNSTEN

Frågeställningar och allmänt tillvägagångssätt

Syftet med denna studie var att utifrån en undersökning av 120 familjer som hade kontakt med socialtjänsten, studera problembilden hos svenska och invandrade familjer. Följande frågeställningar var aktuella:

- Fanns det skillnader mellan svenska och invandrade familjers problembild?
- Var de invandrade familjerna mer problemtyngda jämfört med de svenska familjerna?
- Fanns det fler "tungt" ärenden bland invandrade familjer än bland svenska familjer?

- För att få dessa frågeställningar belysta ombads socialsekreterare i två undersökningsområden att besvara frågor om:

- bakgrundsfaktorer såsom nationalitet, familjesituation, ålder, antal barn och ålder på barn,
- familjernas ärendetyngd
- kontaktkvalitet
- familjernas problem.

Bedömning av ärendetyngd och av kontaktkvalitet markerade socialsekreterarna på en visuell analogskala med en mittpunkt.

Problemmklassifikationen skedde genom en i projektet formulerad problemlista. Problemen grupperades sedan i fyra områden. "Ekonomiska problem" avser arbetslöshet, otillräckliga inkomster, svårighet att planera ekonomi. "Personliga problem" avser personliga problem, psykiska problem, relationsproblem vuxna. "Socialt utagerande problem" avser missbruk, kriminalitet, vuxenmisshandel. "Barnproblem" avser barn i behov av särskilt stöd, barn som far illa, lagöverträdelser barn, relationsproblem vuxna/barn, missbruk barn. Annat samt osäker bedömning redovisas separat. Varje familj kan ha flera problem inom varje problemområde.

Några problem går i varandra. För att särskilja sådana problem har följande regler tillämpats vid datasammanställningen. "Arbetslöshet" klassificeras för sig och ingår inte i kategorien "otillräckliga inkomster". "Personliga problem" skiljs från "psykiska problem". I "relationsproblem" ingår ej familjer med "vuxenmisshandel". I "barn i behov av särskilt stöd" återfinns ej "barn som far illa".

Materialinsamlingen genomfördes november 1986 -mars 1987 via intervjuer med socialsekreterarna.

Undersökningen omfattar 120 barnfamiljer som har kontakt med socialtjänstens individ-och familjeomsorg. Av dessa familjer är 35.8 procent invandrade. Alla har uppehållstillstånd och arbetstillstånd. De får betraktas som etablerade i Sverige. Till invandrade familjer räknas familjer där minst en av de vuxna är utländsk medborgare eller inte är av

Av de 120 familjerna bor 43 i Söderort, som är identiskt med hela projektets undersökningsområde. De andra 77 familjerna bor i bostadsområdet Norrort. Villabebyggelse, bostadsrätter och hyresrätter finns i båda dessa områden. Det som främst skiljer, är befolkningsstrukturen med väsentligt fler invandrare i Söderort. Av Söderorts befolkning i åldern 20-64 år är andelen utländska medborgare 29.4 procent, jämfört med 5.9 procent i Norrort. Andelen ensamstående familjer är ca 27 procent i både Söderort och Norrort. De flesta är ensamstående kvinnor.

Socialsekreterarna i Söderort och Norrort arbetar med alla slags problem och samtliga handlägger socialbidrag. I Söderort arbetar fem socialsekreterare med färre antal ärenden och enbart med klienter som behöver stöd- och behandlingsinsatser. En av de 5 socialsekreterarna i Norrort har hand om klienter med huvudsakligen ekonomiska problem, men som ändå bedöms behöva ha kontakt med socialsekreterare. 20 familjer från denna ekonomisekreterare ingår i undersökningen.

Alla familjer i undersökningen har ett eller flera barn under 16 år. Även barn under 18 år samt familjehemsplacerade barn ingår. Familjerna har haft minst två kontakter med socialsekreterare under det senaste året. Familjer med två vuxna räknas som samboende. Få familjer är styvfamiljer. Ensamstående familjer innefattar ensamstående kvinnor och några få ensamstående män.

Undersökningen bygger på socialsekreterarnas uppfattningar om familjerna och deras problem. Utrymme finns för subjektiva uppfattningar eftersom problemen inte är definierade utöver själva benämningen i problemlistan. I undersökningen redovisas skillnader mellan svenska och invandrade familjer. Gruppen "invandrade familjer" rymmer stora kulturella skillnader. En uppdelning efter nationalitet

Ensamstående familjer är överrepresenterade i materialet, jämfört med befolkningen i de två bostadsområdena.

.....

vore önskvärd, men med detta material skulle antalet inom varje nationsgrupp bli för litet för att vara meningsfullt. Vi har därför valt att redovisa invandrarfamiljerna som en grupp. I vissa fall gör vi jämförelser utifrån nationalitet och familjesituation.

Undersökningens resultat

Bakgrundsfaktorer

Av de 43 invandrade familjerna kommer drygt en tredjedel (16 st) från Asien. Från Europa kommer 12 familjer och från Sydamerika och Afrika 8 respektive 7 familjer.

Tabell 1. Nationalitet och familjesituation. Antal och procent.

	Antal	Procent
Svensk samboende fam.	16	13.3
Svensk ensamst. fam.	61	50.8
Invandrad samboende fam.	21	17.5
Invandrad ensamst. fam.	22	18.3
Summa	120	100

Ensamstående familjer är överrepresenterade i materialet, jämfört med befolkningen i de två bostadsområdena. Få är svenska samboende familjer. Av de invandrade familjerna är lika många ensamstående som samboende. Sex av åtta familjer från Sydamerika och åtta av tolv familjer från Europa är ensamstående. För Afrika och Asien är förhållandet det motsatta, dvs de flesta är samboende familjer. (Tabell 1)

Det finns inga skillnader när det gäller barnens och de vuxnas ålder. De svenska familjerna är i stor

Ärendetygd och kontakten med familjerna

Tabell 2. Ärendetygd i familjerna. Procent.

	Svensk familj			Inv. familj		
	Samb (N = 16)	Ensamst (N = 61)	Totalt (N = 77)	Samb (N = 21)	Ensamst (N = 22)	Totalt (N = 43)
Lätt ärende	31.2	29.5	29.9	38.1	40.9	39.5
Varken lätt eller tungt ärende	6.2	22.9	19.5	19.0	18.2	18.6
Tungt ärende	62.5	47.5	50.6	42.9	40.9	41.9
Summa	100	100	100	100	100	100

De invandrade familjerna ger intryck av att ha mindre andel tunga ärenden.

utsträckning ett- eller två-barnsfamiljer. De invandrade familjerna har ett, två eller tre barn i ungefär lika fördelning. De svenska familjerna har i medeltal 1.7 barn/familj och de invandrade familjerna 2.5 barn/familj.

Socialsekreterarna i Söderort träffar mest invandrade familjer (60 procent). Norrkrets socialsekreterare träffar mest svenska familjer, (ca 75 procent). Invandrarfamiljerna är överrepresenterade i materialet, jämfört med befolkningen i båda dessa områden. Svenska ensamstående familjer återfinns främst i Norrkrets och invandrade ensamstående familjer i Söderkrets.

De invandrade familjerna ger intryck av att ha mindre andel tunga ärenden. De svenska samboende familjerna har större andel tunga ärenden jämfört med övriga familjer. Skillnaderna i ärendetygd är inte statistiskt säkerställda (χ^2). (Tabell 2)

Det finns inga större skillnader mellan svenska och invandrade familjers kontakt med socialsekreterarna. Det finns dock en svag tendens att kontakten bedöms vara bättre med invandrarfamiljer. Kontakten med de svenska samboende familjerna ger intryck av att vara sämre jämfört med övriga familjer. Skillnaderna i bedömning av kontakten är inte statistiskt säkerställda (χ^2). (Tabell 3)

Familjerna har haft kontakt med socialtjänsten en längre tid. Tre fjärdedelar av alla familjerna har haft

Tabell 3. Socialsekreterarnas bedömning av kontakten med familjerna. Procent.

	Svensk familj			Inv. familj		
	Samb (N = 16)	Ensamst (N = 61)	Totalt (N = 77)	Samb (N = 21)	Ensamst (N = 22)	Totalt (43)
Bra kontakt	37.5	60.7	55.8	66.7	63.6	65.1
Varken bra eller dålig kontakt	43.7	22.9	27.3	19.0	27.3	23.3
Dålig kontakt	18.7	16.4	16.9	14.3	9.1	11.6
Summa	100	100	100	100	100	100

Tabell 4. Familjernas problem efter nationalitet och familjesituation. Procent.

Problem	Svensk familj			Invandrad familj		
	Samb (N = 16)	Ens (N = 61)	Totalt (N = 77)	Samb (N = 21)	Ens (N = 22)	Totalt (N = 43)
Arbetslös	43.7	19.7	24.7	57.1	54.5	55.8
Otillräckliga inkomster	31.2	27.9	28.6	19.0	36.4	27.9
Svårighet att planera ekonomi	56.2	31.1	36.4	19.0	36.4	27.9
Personliga problem	12.5	18.0	16.9	9.5	18.2	13.9
Psykiska problem	31.2	45.9	42.9	23.8	54.5	39.5
Relationsproblem vuxna	25.0	32.8	31.2	33.3	45.4	39.5
Missbruk	37.5	14.7	19.5	14.3	4.5	9.3
Kriminalitet	18.7	4.9	7.8	0.0	0.0	0.0
Vuxenmisshandel	25.0	6.6	10.4	4.8	0.0	2.3
Barn i behov av särskilt stöd	31.2	26.2	27.3	19.0	22.7	20.9
Barn som far illa	12.5	18.0	16.9	4.8	18.2	11.6
Lagöverträdelse barn	12.5	3.3	5.2	4.8	4.5	4.6
Relationsproblem vuxna/barn	12.5	31.1	27.3	19.0	9.1	13.9
Missbruk barn	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0
Annat	25.0	19.7	20.8	42.9	9.1	20.8
Osäker bedömning	12.5	6.6	7.8	14.3	9.1	11.6

kontakt mer än 2.5 år med socialtjänsten. Det finns inga större skillnader mellan svenska och invandrade familjer förutom en tendens att något fler svenska familjer haft kontakt över 5 år.

De ensamstående invandrarfamiljerna är den grupp som i störst utsträckning träffar socialsekreterarna mer än en gång/månad. För många svenska

.....

Tre fjärdedelar av alla familjerna har haft kontakt mer än 2.5 år med socialtjänsten.

.....

familjer är kontakten sporadisk eller förväntas avslutas.

Familjernas problem

Ekonomiska problem

Dubbelt så många av invandrarfamiljerna är utan arbete jämfört med de svenska familjerna (tabell 4). Skillnaderna är statistiskt signifikanta ($p < 0.05$). Av de svenska samboende familjerna har större andel svårt att planera ekonomin jämfört med övriga familjer oavsett nationalitet. Ett eller flera ekonomiska problem har 88 procent av de invandrade

familjerna. För svenska familjer är andelen 62 procent. Skillnaden är statistiskt signifikant ($p < 0.01$). De flesta ensamstående invandrarfamiljerna har ett eller flera ekonomiska problem (95 procent). Därför följer de samboende familjerna oavsett nationalitet. Av de svenska ensamstående familjerna har 60 procent ett eller fler ekonomiska problem. Skillnaderna är statistiskt signifikanta ($p < 0.01$).

"Personliga" problem

Det är intressant att konstatera de ensamstående familjernas stora andel relationsproblem och deras större andel psykiska problem jämfört med de samboende familjerna. Skillnaderna är ej statistiskt säkerställda. Jämförs alla "personliga problem" sammantaget, efter nationalitet och familjesituation, har de invandrade ensamstående familjerna väsentligt större andel (86 procent) "personliga" problem jämfört med invandrade samboende familjer (47 procent) och svenska familjer (ca 70 procent) oavsett familjesituation. Skillnaderna är statistisk säkerställda ($p < 0.05$).

Socialt utagerande problem

Få invandrade familjer har dessa problem. Missbruk, kriminalitet och vuxenmisshandel finns i störst andel bland de få svenska samboende familjerna. Alla former av socialt utagerande problem finns med andra ord främst i dessa familjer. Missbruk finns även bland svenska ensamstående familjer och invandrade samboende familjer.

Barnproblem

Det finns en tendens att barnproblem är vanligare bland svenska familjer jämfört med invandrade familjer även om skillnaderna inte är stora och inte är statistiskt säkerställda. En större andel barn som far illa finns bland de ensamstående familjerna oavsett nationalitet. Andelen relationsproblem mellan barn

.....
Missbruk, kriminalitet och vuxenmisshandel finns i störst andel bland de få svenska samboende familjerna.
.....

och vuxna är betydligt högre bland svenska ensamstående familjer jämfört med övriga familjer.

I närmare 60 procent av de svenska familjerna finns ett eller flera barnproblem oavsett familjesituation. För samboende invandrarfamiljer är andelen 38 procent och för ensamstående invandrarfamiljer 45 procent. Skillnaderna är inte statistiskt säkerställda, men tendensen är intressant.

20 av de 120 familjerna har barn i familjehem och 18 av dessa familjer är svenska.

Andra problem och osäker bedömning

Bland andra problem, som socialsekreterarna haft möjlighet att notera själva, märks bla hälsoproblem samt kulturella problem. I ca 10 procent av alla ärenden ansåg socialsekreterarna att problembedömningen var osäker. Det fanns inga skillnader mellan svenska och invandrade familjer.

Sammanfattning

För att sammanfatta familjernas problem efter nationalitet och familjesituation, rangordnar vi här de problem som förekommer hos minst en fjärdedel av familjerna inom respektive grupp. (Tabell 5)

Diskussion

I forskning och allmändebatt har invandrare ofta beskrivits som en grupp med sociala och psykiska problem. Vi ville därför studera problembilden hos svenska och invandrade familjer som hade kontakt med samma myndighet, socialtjänstens individ- och familjeomsorg. Stämmer den bild som har beskrivits av invandrade familjer som mer problemtyngda än svenska familjer?

Resultatet i denna undersökning visar att de invandrade familjerna har större andel ekonomiska problem och lägre andel missbruksproblem, i jämförelse med de svenska familjerna, vilket överensstämmer med andra undersökningar (1,5). Däremot skiljer sig resultaten för barnproblem. I vår undersökning är andelen barnproblem mindre för de invandrade familjerna, i Malmöundersökningen (5) var förhållandet det motsatta. Skillnaderna kan bero på olika populationer. I Malmö undersöktes en grupp barn i befolkningen, medan vi fokuserar familjer som har kontakt med socialtjänsten.

Tabell 5. Rangordning av problem som förekommer hos minst en fjärdedel av familjerna i respektive grupp.

Svensk samboende familj (N = 16)		Svensk ensamstående familj (N = 61)		Invandrad samboende familj (N = 21)		Invandrad ensamstående familj (N = 22)	
Svårighet att planera ekonomi	56.2	Psyksiska problem	45.9	Arbetslöshet	57.1	Arbetslöshet	54.5
Arbetslöshet	43.7	Relationsprobl vx	32.8	Annat	42.9	Psyksiska problem	54.5
Missbruk	37.5	Svårighet att planera ekonomi	31.1	Relationsprobl vx	33.3	Relationsprobl vx	45.5
Otillräckliga inkomster	31.2	Relationsprobl				Otillräckliga inkomster	36.4
Psyksiska probl	31.2	barn/vuxna	31.1			Svårighet att planera ekonomi	36.4
Barn i behov av särskilt stöd	31.2	Otillräckliga inkomster	27.9				
Relationsprobl vx	25.0	Barn i behov av särskilt stöd	26.2				
Vuxenmisshandel	25.0						
Annat	25.0						

Intressant att notera är de svenska familjernas större andelar problem inom andra områden än ekonomi. I en engelsk undersökning (3) studerades anpassning hos två olika invandrargrupper samt infödda engelsmän i samma bostadsområde. Här kunde påvisas att de inhemska personerna hade fler problem än de invandrade.

De invandrade familjernas ekonomiska situation tycks främst bero på stor arbetslöshet och mindre på möjligheten att kunna hushålla och planera ekonomi. Lien (13) pekar på att kontakt med hemlandet, åtaganden i hemlandet samt andra sociala umgängesformer kan göra ekonomin viktigare, ur ett annat perspektiv, för invandrarna än för den inhemska befolkningen. När de invandrade familjerna inte kan försörja sig och blir beroende av myndigheter, kan detta hindra invandrarens möjligheter till självständighet och integrering i samhället (13). I vår undersökning har en majoritet av familjerna haft kontakt med socialtjänsten mer än 2.5 år och därmed varit ekonomiskt beroende under en lång tid, med den påverkan det innebär.

Arbete är också viktigt för den psykiska hälsan. Vi vet att arbetslöshet kan bidra till psykiska problem (19). I vår undersökning där invandrarfamiljerna oftare är arbetslösa, finns dock inga skillnader mellan svenska och invandrade familjer när det gäller psykiska problem.

Det är inte bara andelen barnproblem som är större bland de svenska familjerna. Det är också där som ex de socialt utagerande problemen återfinns i

störst utsträckning. En ytterligare aspekt i skillnader mellan svenska och invandrade familjer ger Hessle (ref i 7). När det gäller familjer i kris och omhändertagna barn anser Hessle att de svenska familjerna har ett "socialt arv", en känsla av att vara i underläge. Deras självuppfattning och självbild ligger mycket lågt. Däremot ger invandrarfamiljerna en motsatt bild, det vill säga, de är starka och har gjort något av sina liv (7). Kan det vara så att invandrarfamiljerna i sig själva är starka men att barnen dvs andra generationen kan få problem som direkt handlar om konfrontationen mellan föräldrars värderingar och attityder gentemot det nya samhället. Dessa problem skiljer sig från de vuxnas problem och även från andra barns problem. Kan problematiken för den andra generationen förklara invandrarbarns högre vårdkonsumtion i projektets studier? Soydan (20) påpekar att invandrarbarn är en grupp att uppmärksamma. De bör få och kommer framgent att kräva större andel av socialtjänstens resurser och insatser.

De ensamstående invandrarfamiljerna har mer problem och ger intryck av att ha speciella behov jämfört med de samboende familjerna. I Fast-projektet (2) uppmärksammades att ensamstående familjer i större utsträckning än de samboende saknade information om regler och rättigheter. De utnyttjade därför regler och sina rättigheter mindre än de samboende. De ensamstående invandrarfamiljerna har förmodligen ett stort behov av information om samhället. Det kanske inte är en slump att det är

just ensamstående invandrarfamiljer som socialsekreterarna träffar mest frekvent i vår undersökning. Information till invandrare är viktigt och betonas också i Uppsala kommuns riktlinjer för invandrapolitiken (24). Socialsekreteraren spelar härvid en betydelsefull roll i samhällets information till invandrare i kontakt med socialtjänsten.

En delvis splittrad bild ger invandrarnas kontakt med socialsekreterare och annan personal. Socialsekreterarna ansåg att verksamheten inte lyckas särskilt väl med problem kring invandrabarn, ej heller med barn som har psykosociala svårigheter. Personal i tex mödrahälsovården kände sig osäkra i kontakten med invandrade familjer (8). Invandrare var en grupp som socialsekreterarna ansåg var svårare att samarbeta med än andra (14), främst pga språk och kulturskillnader. I vår undersökning bedöms kontakten dock som bra med de invandrade familjerna. I kontakt med familjer i kris, vid ex omhändertagande av barn, visar invandrarfamiljer mindre misstro i mötet med socialsekreterare jämfört med svenska familjer, enligt Hessle (7). Kanske kan denna avsaknad av misstro förklara att kontakten ändå bedöms som god i vår undersökning, trots att det generellt sett finns svårigheter i kontakten mellan invandrare och svenska myndigheter. Dessa svårigheter belyses av Holmberg (7) som anser att det är i invandrarnas kontakter med myndigheter som de politiska målen, jämlikhet, valfrihet och samverkan, sätts på prov. Det är i detta möte som "problemen" uppstår, de politiska målen kolliderar med mer detaljerade lagar och förordningar.

Vår studie urskiljer speciella behovsgrupper bland såväl svenska som invandrade familjer tex de ensamstående familjerna. De invandrade familjerna, som grupp, är inte en problemgrupp. Lien (13) påpekar att invandrarfamiljer inte är ensamma om att ha boendeproblem, kommunikationsproblem eller problem med familj, ekonomi och arbete. Det stämmer väl med vår undersökning. Kanske skulle svenska myndigheter och hela samhället vara mer betjänt av att inte fokusera invandrarskapet. Fokusering bör göras på de resurser, den initiativförmåga och den vitalitet som kännetecknar invandrade familjer och individer. Där sedan problem uppstår skall dessa analyseras på samma sätt som för andra

grupper. Ekonomi och arbete är ju bevisligen faktorer som påverkar människor oavsett nationalitet och kulturell tillhörighet.

REFERENSER

Fullständig referenslista kan erhållas från författarna

1. *Almgren U, Swedner H*: Invandrabarn i Göteborg. En beskrivning och analys av åtgärder enligt socialhjälpslagen, nykterhetsvårdslagen och barnavårdslagen under åren 1977–1980. Göteborg 1986.
2. *Andersson B-E*: Stress och stöd i föräldrarollen. FAST-projektet 38. Högskolan för lärarutbildning i Stockholm. Institutionen för pedagogik. Rapport nr 14/1985.
3. *Raymond C, Stopes-Roe M*: Psychological and Social Adjustment of Asian Immigrants to Britain: A Community Survey. *Social Psychiatry* sid 195–206, Volume 12, Number 4, 1977.
5. *Faria F, Lillesaar W, Meurle-Hallberg K, Swedner H*: Invandrabarn i Malmö. Rapport 1984:1. Delegationen för social forskning. Allmänna förlaget Göteborg 1984.
7. *Holmberg B*: Socialarbetare och invandrare. Liber, Stockholm 1984.
13. *Lien I-L*: Sosialkontorets plass i innvandrernes problemløsningsrepertoar. Delrapport fra projektet: Sosial omsorg og integrering – to sider ved samme sak? Rapport 1985:4. Institutt for samfunnsforskning, Oslo 1986.
14. *Pettersson U*: Socialtjänsten i praktiken. Skeab, Angered 1986.
15. Proposition 1975:26 Riktlinjer för invandrar- och minoritetspolitiken.
18. *Sluzki E C*: Migration and family conflict. *Family Process*. A multidisciplinary journal of family study research and treatment. Volume 18. Number 4, sid 379–390, New York 1979.
19. Socialstyrelsen: Invandrarna och den psykiatriska vården. Socialstyrelsen redovisar 1983:3.
20. *Soydan H*: Socialt arbete och invandrare. Liber, Stockholm 1984.
21. Statistiska Centralbyrån: Tema Invandrare. Levnadsförhållanden. Rapport 38. Stockholm/Örebro 1984.
22. Statistiska Centralbyrån: Statistisk årsbok 1988. Sveriges officiella statistik. Stockholm 1987.
23. Uppsala kommun. Kommunprogram 1985. Kommunfullmäktiges tryck 1985 ser D Nr 1.
24. Uppsala kommun: Riktlinjer för invandrapolitiken i Uppsala kommun 1987.